

BO‘LAJAK TEXNOLOGIK TA’LIM O‘QITUVCHILARINING IJODKORLIK QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA DIDAKTIK VOSITALARNING O‘RNI

Po‘latova Lobar Azim qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy fanlar fakulteti

Texnologik ta’lim yo‘nalishi talabasi

Tel nomer: +998918149132

Gmail:pulatovalobar044@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bo‘ljak texnologik ta’lim o‘qituvchilarining ijodkorlik qobiliyatlarini shakllantirishda didaktik vositalarning tutgan o‘rni va ahamiyati yoritilgan. Ijodiy tafakkur, yangicha yondashuvlar va amaliy mashg‘ulotlarda didaktik materiallardan foydalanishning samaradorligi ilmiy-nazariy va amaliy misollar orqali asoslab berilgan.*

Kalit so‘zlar: *Texnologik ta’lim, ijodkorlik, didaktik vositalar, o‘qituvchilik faoliyati, yangilikka intilish, innovatsion metodlar, kasbiy tayyorgarlik, amaliy mashg‘ulotlar, metodik yondashuvlar, vizual materiallar, multimediya vositalari, ta’lim texnologiyalari, motivatsiya, fikrlash, o‘quvchilarda qiziqish uyg‘otish.*

Zamonaviy ta’lim jarayonida ijodkorlik — o‘qituvchining eng muhim kasbiy kompetensiyalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, texnologik ta’lim sohasi o‘qituvchilari uchun bu jihat ikki barobar ahamiyatlidir, chunki u nafaqat bilim berishni, balki o‘quvchini fikrlashga, yangilik yarata olishga o‘rgatishni ham o‘z ichiga oladi. Ijodkorlikning rivojlanishida didaktik vositalar muhim rol o‘ynaydi — ular darsni jonlantirish, o‘quvchini faollashtirish va bilimni mustahkamlash vositasi bo‘lib xizmat qiladi.

1. Didaktik vositalarning ta’rifi va turlari

Didaktik vositalar — bu o‘qituvchilarga ta’lim jarayonini samarali tashkil etishda yordam beruvchi material va usullarning majmuasidir. Ular quyidagilarga bo‘linadi:

- vizual vositalar: diagrammalar, jadvallar, plakatlar, video lavhalar.
- texnik vositalar: multimedia, interaktiv doskalar, projektorlar.
- amaliy vositalar: modellar, real texnologik moslamalar, qurilmalar.
- raqamli vositalar: ta’lim platformalari, dasturiy ta’minotlar, mobil ilovalar.

Didaktik vositalar — bu o‘quv jarayonida bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish, mustahkamlash hamda o‘quvchilarni faol o‘rganishga jalb qilishda qo‘llaniladigan pedagogik materiallar, texnik vositalar va usullarning majmuasidir. Ular ta’lim jarayonini yengillashtirish, tushunishni chuqurlashtirish, o‘quvchilarning diqqatini jamlash va mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi.

2. Ijodkorlik va didaktik vositalar o‘rtasidagi bog‘liqlik

Ijodkorlik – bu mavjud tajribani qayta ishlash va yangi g‘oyalarni shakllantirish qobiliyatidir. Didaktik vositalar aynan shu jarayonni qo‘llab-quvvatlaydi. Masalan: O‘quvchilar mustaqil yechim topishga harakat qiladi. Ko‘rgazmali vositalar yordamida tasavvurlar kengayadi. Elektron vositalar orqali ilg‘or texnologiyalar o‘rganiladi

Ijodkorlik – bu yangilik yaratish, mavjud bilimlar asosida noan‘anaviy va samarali yechimlar topa olish qobiliyatidir. O‘quvchi yoki talabaning ijodkorlik salohiyati faqat nazariy bilimlar bilan emas, balki amaliy faoliyat va ko‘rgazmali vositalar bilan ishlash orqali rivojlanadi.

Didaktik vositalar esa aynan shu ijodiy jarayonni rag‘batlantiruvchi va qo‘llab-quvvatlovchi mexanizm sifatida xizmat qiladi. Quyidagi jihatlar bunga misol bo‘ladi:

1. Tasavvurni kengaytiradi

Vizual va raqamli vositalar (videolar, grafiklar, 3D modellash) orqali o‘quvchi murakkab tushunchalarni ko‘z oldida gavdalantiradi, bu esa ijodiy tafakkurni faollashtiradi.

2. Mustaqil fikrlashni rag‘batlantiradi

Didaktik vositalar yordamida berilgan topshiriqlar (masalan, loyiha yaratish, konstruktor yig‘ish, elektron testlar) o‘quvchini mustaqil yechim topishga undaydi.

3. Tajriba orttirish imkonini beradi

Amaliy vositalar (laboratoriya jihozlari, modellar, real qurilmalar) orqali o‘quvchi o‘z g‘oyasini real muhitda sinab ko‘radi, bu esa ijodkorlikni amaliyotda shakllantiradi.

4. Innovatsion yondashuvlarni rag‘batlantiradi

Zamonaviy didaktik vositalar (interaktiv ta‘lim, gamifikatsiya, AR/VR texnologiyalar) orqali o‘quvchi yangicha yondashuvlarni o‘rganadi va o‘z innovatsion fikrlarini ilgari suradi.

3. Bo‘lajak o‘qituvchilar uchun metodik yondashuvlar

Bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda quyidagi metodlardan foydalanish maqsadga muvofiq: Loyiha usuli – talaba mustaqil rejalashtiradi va natijaga erishadi. Interaktiv metodlar – jamoaviy ishlashni rag‘batlantiradi. Kreativ laboratoriyalar – real muammolarni yechishga qaratilgan.

Zamonaviy texnologik ta‘limda bo‘lajak o‘qituvchilarning ijodkorlik salohiyatini rivojlantirish uchun metodik yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuvlar ta‘lim jarayonini jonlantirish, o‘quvchini faollashtirish va mustaqil fikrlashga undash imkonini beradi.

1. Loyiha asosida o‘qitish

- talabalarga muayyan mavzu asosida loyiha tayyorlash vazifasi beriladi;
- ular mustaqil ma‘lumot izlaydi, rejalashtiradi va yakuniy mahsulot yaratadi;
- bu yondashuv ijodkorlik, tanqidiy fikrlash va mas‘uliyatni rivojlantiradi.

Misol: Dastgoh qismlaridan foydalangan holda amaliy model yaratish.

2. Muammoli ta‘lim

O‘qituvchi tomonidan berilgan real muammo yoki vaziyat asosida yechim topish talab qilinadi.

Talabalar muammoni tahlil qiladi, turli yo‘llarni sinab ko‘radi va eng optimalini tanlaydi.

Misol: Energiya tejoychi texnologik vosita loyihasini ishlab chiqish.

3. Interaktiv metodlar

Jamoaviy ish, bahs-munozara, rolli o‘yinlar va klasterlar orqali dars tashkil etiladi.

Talabalar faol ishtirok etadi, o‘z fikrlarini ochiq ifoda etishga o‘rganadi.

Misol: “Ijodiy ustaxona” mashg‘ulotlarida yangi qurilma g‘oyasini jamoa bo‘lib ishlab chiqish

4. Reflektiv (fikir yuritish asosidagi) yondashuv

Talabalarga o‘z o‘rganish jarayonini tahlil qilish, baholash va xulosa chiqarishga o‘rgatiladi.

Bu yondashuv ichki motivatsiya va o‘zini rivojlantirishga turtki beradi.

Misol: “Bugungi darsda men nimalarni angladim?” degan yozma tahlil topshirig‘i.

5. AKT vositalaridan foydalanish

Raqamli vositalar orqali ijodiy topshiriqlarni bajarish (slaydlar yaratish, video montaj qilish, 3D modellash).

Bu o‘qituvchilarni zamonaviy texnologiyalarga moslashtiradi.

XULOSA

Zamonaviy ta‘lim jarayonida texnologik yo‘nalishda faoliyat yuritadigan bo‘lajak o‘qituvchilardan nafaqat chuqur kasbiy bilim, balki ijodiy fikrlash, muammolarga yangicha yondashish, amaliy tajriba orttirish kabi zamonaviy kompetensiyalarni egallashi talab qilinmoqda. Shu nuqtayi nazardan, ularning ijodkorlik qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirish masalasi dolzarb hisoblanadi.

Ijodkorlik – bu insonning mavjud tajriba va bilimlardan samarali foydalanib, yangilik yarata olish qobiliyatidir. Bu jarayonni ta‘limda qo‘llab-quvvatlash uchun didaktik vositalardan to‘g‘ri va samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, dars jarayonida multimediya vositalari, ko‘rgazmali materiallar, virtual laboratoriyalar, interaktiv mashg‘ulotlar va amaliy topshiriqlarning qo‘llanilishi o‘quvchilarning ham nazariy, ham amaliy faoliyatini faollashtiradi. Bu esa o‘z navbatida ularning ijodiy yondashuvlarini kuchaytiradi.

Bo‘lajak o‘qituvchilar uchun zamonaviy metodik yondashuvlarni (loyiha asosida o‘qitish, muammoli vaziyatlar orqali ta‘lim, reflektiv tahlil, AKT texnologiyalari bilan ishlash) joriy etish ularni kelajakdagi faoliyatiga puxta tayyorlaydi. Ayniqsa, o‘z g‘oyasini amalda qo‘llay oladigan, ijodkor va tashabbuskor pedagoglarni yetishtirishda bu usullar beqiyos ahamiyatga ega.

Didaktik vositalar – bu oddiygina o‘quv materiallari emas, balki pedagogik faoliyatni jonlantiruvchi, ijodiy muhit yaratishga xizmat qiluvchi qudratli vositalardir. Ularning zamonaviy ko‘rinishlari (raqamli platformalar, vizual dasturlar, gamifikatsiya vositalari) yordamida o‘quvchi va talabaning darsdagi ishtiroki sezilarli darajada oshadi.

Shu asosda aytish mumkinki, bo‘lajak texnologik ta’lim o‘qituvchilari uchun ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishda didaktik vositalarni o‘quv rejalari va amaliy mashg‘ulotlarga uyg‘un holda tatbiq etish ularning kasbiy shakllanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. O‘qituvchi sifatida nafaqat bilimdon, balki o‘z fikrini erkin ifodalay oladigan, yangilikka intiluvchi va texnologiyalar bilan samarali ishlay oladigan mutaxassislarni yetishtirish asosiy vazifa bo‘lib qolaveradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodirova D. “Pedagogik texnologiyalar asoslari” – T.: Fan, 2021.
2. Isroilov A., Abduvaliyev O. “Didaktika va o‘qitish metodikasi” – T.: Ilm Ziyo, 2020.
3. Vygotskiy L.S. “Ijodkorlik psixologiyasi” – M.: Prosveshchenie, 1987.
4. Jonassen D. H. “Learning to Solve Problems with Technology” – Prentice Hall, 2004.

Enternet saytlari:

1. <https://cyberleninka.ru>
2. <https://uz.wikipedia.org>
3. <https://uz.goodinternet.org>